

Дерек Џарман

11.1. - 20.1. 1995

Derek Jarman (1942 - 1994)

КИНО САЛА НА МСУ, 19,00 часот

"Имам многу ниско мислење за уметноста и уште пониско мислење за она што се третира како уметност која е поставена високо на пиедестал, толку високо колку што е возможно, така што без толкување ни се причинува дека е потполно невидлива. Заробена во бункери, продадена, распродавана на ситно и репродуцирана, со што и најмоќните слики се поништуваат, "уметноста" се велича во нешто сосема друго".

*Дерек Џарман,
извадок од книгата "Dancing Ledge"*

ДЕРЕК ЏАРМАН 1942 - 1994: ПОЛИТИЧКА СМРТ

Со смртта на Дерек Џарман остануваме посиромашни не само за еден од најкреативните повоени независни режисери, туку и еден од најгордите хомосексуалци неуморни во својата

ексцентричност. Заедно со починатата Анцела Картер, Џарман беше најголемиот поетски визионер на Тачеровата епоха во Британија. Тој со непогрешлива точност го доловуваше чувството дека незапирливо растат корумпираноста и суровоста, кои од крајот на седумдесеттите стануваат се повидлива

карактеристика на секојдневниот живот во Британија.

Дерек претставуваше вистински *рог на изобилство* од дарби, таленти, вештини, ентузијазам и мистерији. Во почетокот на шеесеттите тој беше сосема обземен (понекогаш дури трогателно) од идејата за постоењето на една голема транс-историска низа хомосексуалци, почнувајќи од Платон, преку Микеланџело, Вајлд, па натаму. Во исто време неговиот живот се трансформираше и под влијание на Панкот, како движење од средината на седумдесеттите, којшто тој сердно го прифати. Тој беше исто така и начитан антиквар и прекрасно друштво за посетување стари цркви, на пример. Како студент, тој и самиот ги разгледувал повеќето цркви во центарот на Лондон по кои го водел сер Џон Бетџеман, поет лауерат и канонизатор на едно традиционално гледање на англискиот живот, кого тој длабоко го почитуваше. Не случајно Џарман својот најмрачен филм го нарече *Англија за последен пат* (*The Last of England*), снимен во 1987, по прерафаелитското платно на Форд Медокс Браун; филмот се занимава, како и самиот Дерек, со болката на прогонството.

Џарман растеше во пламтежот и повечерјето на Втората светска војна и неговата основна претстава за светот беше секогаш мрачна, налик на Гоја. Небото во неговите филмови никогаш не е безбедно место. Сепак, постоеше и оној Дерек Џарман чиј вкус беше изграден и врз традициите и правилата на пасторалното - она на Геинзборо. Тој студираше сликарство на Слејд и во 1967 година неговите дела беа претставени на изложбата "Млади современици" што се одржа во галеријата Тејт. Потоа започна неговата успешна кариера како сценограф, работејќи на балетот *Џез Календар* (*Jazz Calender*) на Фредерик Ештон во 1968 година, како и на филмот *Демони* (*The Devils*) на Кен Расел во 1971 година. Дури во средината на седумдесеттите тој се пронајде себеси како филмација.

Дерек беше комплетно оригинален, инспириран истовремено и од Енди Ворхол и од Кенет Енгар, од Пасолини и од *arte povera*. Неговиот англиски дух и однос кон се што е типично англиско беше чуден и непроменлив. Необичното во него беше токму чувството на дисидентски национален идентитет: тој истовремено и припаѓаше на Англија од времето на Елизабетанскиот филозоф и астролог Џон Ди, и на Англија од 17 век, кога работат хроничарот и антиквар Џон Евелин и мистичарот и лекар Сер Томас Браун, како и

на времето на метафизичките поети - Џон Дан, Џорџ Херберт, Хенри Вон. Како што неодамна забележа еден негов помлад пријател, Џарман никогаш не се бавеше сериозно со политиката на хомосексуалците се додека тие не застапаа на неговата "бранова должина". Меѓутоа, во последниот период од неговиот живот тој вистински се предаде на работењето со групата за директна акција Аутрејџ (*Outrage*) и тоа уште од самото нејзино формирање, во почетокот на 1990 година во Лондон. Тој стана еден од најпознатите јавно прогласени хомосексуалци во Британија и најсилниот гласноговорник на луѓето кои живеат со ХИВ.

Најтрогателното нешто во Дерековата реакција на вирусот беше тоа што веднаш му се врати на сликањето, во 1986. Самиот вака ми објаснуваше пред две години: "Во мигот кога го оставив сликарството тоа и самото се беше оставило себеси зашто стана оптоварено од концептуализам и што ли уште не... Се чини дека се вратив таму кајшто застанав". Неговите големи платна-графити од доцниот период, изработени во сито печат техника со поприлично избличени насловни страници од британските таблоиди од кои блика фобиска омраза и страв од хомосексуалноста, претставуваат предизвикувачка реакција на британската нетрпеливост и пуритански фанатизам. Неговиот гнев кон владиното самозадоволство и институционалната фобија од хомосексуалноста беше јасно изразен, ефикасен и смел.

Додека беше болен, Џарман неколку пати практично умираше и воскреснуваше. Кога во јуни 1990 го посетив во болница, иако одвај жив, тој цело време зборуваше само за тоа како Англија има меланхоличен недостиг од она што тој го нарекуваше "достоинствено" чувство за сопствената културна историја - секогаш алчна за новото, не познавајќи ги своите вистински достигнувања и историја. Дерек беше опфатил се што е типично англиско, од Темпларите до Пет Шоп Бојс. Местото на неговиот погреб беше навистина соодветно. Комеморацијата се одржа во црквата Св. Никола во Њу Ромни, недалеку од неговата прочуена приморска градина на тмурниот брег на Кент кај Данцнес. Во 1888 година, постоеше опасност свештеникот на црквата да ја "реставрира" Св. Никола така што никој не би ја препознал. Тогаш се изврши конзервација на црквата, што претставуваше прва победа на тогаш новоформираното Друштво за заштита на древни згради на Вилијам Морис. Дерек навистина би можел да се смета за своевиден Ексцентрик Вилијам Морис на деведесеттите.

Edward II, 1991

Во 1991 година тој изјави, "Сакам да сум дел од конечните промени на законите за хомосексуалците и да ја негувам својата градина". Во почетокот на февруари 1994, тој реши да ги откаже сите лекарски терапии. Во тоа време, британскиот Долен дом требаше да гласа по нацрт-законот за намалување на возрастната граница за легализирање на мажите хомосексуалци од 21 на 16 години. Царман пред тоа долго време водеше силна кампања за овој нацрт-закон и велеше дека го одолжува животот само за да го дочека неговото прогласување. Меѓутоа, утрото на 21 февруари, на насловните страници на *Тајмс* и други весници истовремено беше објавено и гласањето за споменатиот нацрт-закон, планирано за попладнето истиот ден, како и веста за смртта на Дерек. Во вакви околности беше направен нечесен компромис - возрастната граница се намали на 18, наместо 16 години.

Јавноста во САД многупати досега била сведок за извонредната симболика на "политичките погребни". Имено, пепелта од луѓе починати од СИДА била фрлана, по нивно барање, на тревниците пред Белата куќа, во знак на протест против постојаната негрижа на владата. Смртта на Дерек беше свесна политичка смрт.

Јас понекогаш одев на изложби со Дерек и во една прилика заедно ја посетивме Националната галерија за да видиме еден портрет на Холбајн,

Дамата со верверичка и чучулига, која штотуку беше набавена за сума од 10 милиони фунти, на сиот презирен протест на *Дејли Телеграф* и други весници. Тоа е прекрасна слика на која е претставена една обична англиска жена, седната, со црвен нос како да има настинка. На едната рака и седнува верверичка, што ненаметливо покажува дека Холбајн бил инспириран од прочуениот портрет на Сесилија Галерани со ласица од Леонардо да Винчи. "Десет милиони фунти!" рече Дерек, вознемирено мавтајќи со рацете: "Што се тоа десет милиони фунти?! Тоа е еден тенк!" (Ова беше во времето на Војната во Заливот). "Тоа е само една клчка од надвозник на автопат! Па има илјадници проклети тенкови! Илјадници проклети надвозници! Ова е уникатно! Ова вреди сто милиони фунти!"

Секогаш мачејќи се да собере некоја пара за својот нареден филм, но и секогаш бескрајно дарешлив кон другите, Дерек и самиот беше човек од непроценлива вредност и единствен во дарешливоста. Него го надживеаја неговиот партнер, Кит Колинс, и плодното творештво што опфаќа осум книги и десетина играни филмови, почнувајќи од Себастијан (Sebastiane), 1976, во кој говорниот текст е на латински, преку извонредната верзија на Бура (The Tempest) од 1979, потоа Караваџо (Caravaggio), 1986, Едвард II (Edward II), 1991, па се до Сино (Blue), 1993.

последниот филм, работен додека Џарман го губеше видот поради СИДАта, содржи комплексна автобиографска звучна подлога (третирајќи ги истовремено и проблемите во лечењето од ХИВ или СИДА и животот на Џарман како уметник и активист во движењето на хомосексуалците), како и единственото, непроменливо синило на Ив Клајн на филмското платно.

Како писател и изведувач, Нил Бартлет во својата роденденска порака во почетокот на годинава напиша, "За некои луѓе да се биде

хомосексуалец значи само задоволство. Други пак откриваат и што се друго би можело да значи да се биде хомосексуалец. Ти благодариме, Дерек". Во Сохо, во омиленото кафе на Дерек, Мезон Берто, поставена е мала светилница за него, осветлена и со неколку, веќе избледени фотографии од весници. Ете што значи вистински да се биде дел од културата.

Сајмон Ветни
(Превземено од
ARTFORUM, мај 1994)

Биографија и филмографија:

Филмографијата исто така содржи и деталји за проектите во областа на сликарството, театарскиот дизајн и сценографијата. Податоците се превземени од книгите на Џарман "Dancing Ledge" (1984) и "Last of England" (1987).

Роден 1942 година. во Northwood, Middlesex, Англија. Помеѓу 1960 и 1963 студирал англиски јазик, историја на уметноста и историја на Kings College на Лондонскиот универзитет. Во периодот помеѓу 1963 и 1967 година студирал сликарство на Slade School of Fine Arts во Лондон.

1967

Излагал на изложбата : "Младите современици" во Tate Gallery, каде што е награден со Peter Stuyvesent награда за сликарство. Со Keith Milow излага во Lisson Gallery, Лондон. На Биеналето на младите во Париз излага сценографски скици за "Блудниот син" на Прокофиев.

1968

Прва самостојна изложба на слики во Lisson Gallery, Лондон. Сценографија за "Jazz Calender" од Frederick Ashton (со Нурејев) и "Дон Хуан" во Royal Opera House, Лондон.

1970

Почнува да снима на Супер 8.
"STUDIO BANKSIDE", Супер 8, колор, 6 мин.
Сценограф е на филмот "Демони" од Ken Russell.

1971

"MISS GALOY", Супер 8, колор, 5 мин.
"A JOURNEY TO AVEBURY", Супер 8, колор, 16 мин.

1972

"GARDEN OF LUXOR", Супер 8, колор, 6 мин.
"ANDREW LOGAN KISSES THE GLITERATTI", Супер 8, колор, 8 мин.

"TAROT" ("THE MAGICIAN"), Супер 8, колор, 10 мин.
(сценографија: Christopher Hobbs)
Работи сценографија на филмот "Дивиот Месија" од Ken Russell

1973

"THE ART OF MIRRORS", Супер 8, колор, 10 мин.
Сценографија за балет "Silver Apples of the Moon", кој бил забранет за изведба во Лондонскиот "Coliseum".

1974

"REWORKING OF THE DEVILS", Супер 8, колор, 15 мин.
"ULA'S FETE" Супер 8, колор, 10 мин.
"FIRE ISLAND", Супер 8, колор, 5 мин.
"DUGGIE FIELDS", Супер 8, колор, 10 мин.
"IN THE SHADOW OF THE SUN", Супер 8, колор, 54 мин.
Сценографија за недовршениот филм на Ken Russell "Гаргантуа"

1975

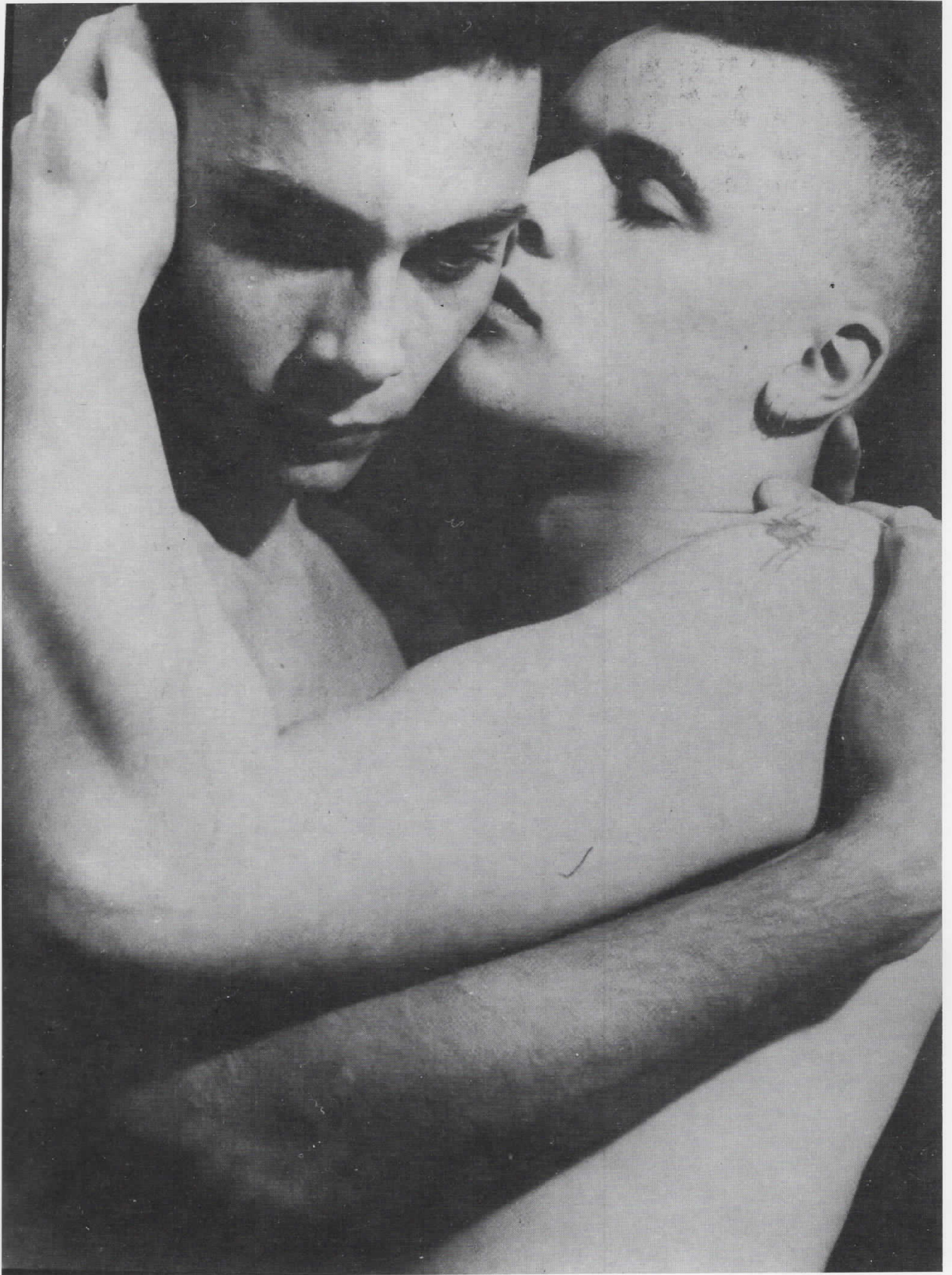
"PICNIC AT RAY'S", Супер 8, колор, 10 мин.
"SEBASTIANE WARP", Супер 8, колор, 5 мин.

1976

"GERALD'S FILM", Супер 8, колор, 5 мин.
"REMOVAL PARTY" ("SLOANE SQUARE"), Супер 8 префрлен на 16 мм, колор, 12 мин.
"HOUSTON TEXAS", Супер 8, колор, 10 мин.
Сценарио за филмот на Ken Russell (недовршен)
"The Bible"
"SEBASTIANE", 35 мм, колор, 85 мин.
Сценографија за Nescore, рекламен филм во режија на Ken Russell

1977

"JORDAN'S DANCE", Супер 8, колор, 1 мин.
"EVERY WOMEN FOR HERSELF AND ALL FOR ART", Супер 8 префрлен на 16 мм, колор 1 мин.

The Angelic Conversation, 1985

1978

"JUBILEE", 35 мм, колор, 103 мин.

1979

"BROKEN ENGLISH", Супер 8 и 16 мм, колор, 12 мин.
(Co Marianne Faithfull)

"THE TEMPEST", 35 мм, колор, 96 мин.

1980

"TG PSYCHIC RALLY IN HEAVEN", Супер 8 префрлен на 16 мм, колор, 8 мин.

"IN THE SHADOW OF THE SUN", 16 мм, 55 мин.

1981

"НОМО MOVIES", Супер 8 префрлен на 16 мм, колор, 9 мин.

The Last of England, 1987

1982

"PONTORMO AND PUNKS AT SANTA CROCE", Супер 8, колор, 10 мин.

"PIRATE TAPE" (W.S.B.), Супер 8, колор, 25 мин
Сценографија за претставата "The Rake's Progress", Pregola Theatre, Фиренца.

Изложба на слики во Eduard Totah Gallery, Лондон.

1983

"WAITING FOR WAITING FOR GODOT", Супер 8 и видео, колор, 18 мин.

Продукција на драмата на Бекет, снимена од видео монитор на Супер 8 и повторно префрлена на видео.

"B 2 TAPE/FILM", Супер 8 и видео, колор, 30 мин.

"DANCE WITH ME", (spot за видео група "Lords of the New Church")

"WILLOW WEEPS FOR ME",
(видео spot за CARMEL)

"DANCE HALL DAYS",
(видео spot за Wang Chung)
"STOP THE RADIO",
(видео spot за SteveHale)

1984

"THE DREAM MACHINE", 16 мм, колор, 35 мин.

"CATALAN", 16 мм, колор, 7 мин. (Снимен за шпанска телевизија)

"TENDERNESS IS A WEAKNESS", (видео spot за Marc Almond)

"IMAGINING OCTOBER", 16 мм, (снимен на Супер 8), колор, 35 мин.

Изложба на слики, инсталација и ретроспектива на филмови во Institut of Contemporary Arts, Лондон.

Излегува автобиографија: "Dancing Ledge"

"SOUTH OF WATFORD",
(Телевизиска програма посветена на неговото творештво на Супер 8 и воопшто на неговата филмска и сликарска кариера)

1985

"THE ANGELIC CONVERSATION", 35 мм, (снимен со Супер 8), колор, 70 мин.

Sebastian, 1976

1986

"CARAVAGGIO", 35 мм, колор 93 мин
"QUEEN IS DEAD", (видео спот за "Smiths")

1987

"ARABIA"
"LAST OF ENGLAND", Супер 8 (видео)
35 мм, 87 мин.
Објавена е книгата "Last of England"
"Paintings of the Year", изложба на слики во
Richard Salamon Gallery, Лондон

1988

Режија на операта "L Inspirazione" од S. Bussotti
на 51. Музички фестивал во Фиренца
"THAT IS SIN", (видео спот за групата "Pet Shop
Boys")

1989

"WAR REQUIEM", (работен според музиката на
Бенџамин Бритен)

1991

"EDWARD II", 35 мм, колор, 90 мин.

1993

"WITTGENSTEIN", 35 мм, колор, 75 мин.
"BLUE", 35 мм, колор, 76 мин. Филм посветен на
делото на Ив Клајн. (Прикажан на XLV Биенале
во Венеција.)

1994

Ken McMullen го режира портретот на D. Jarman:
"THERE WE ARE, JOHN..." (црно-бел, 31 мин.)
Починал на 21.2. 1994 година.

ПРОГРАМА:

11.1.
Себастијан

12.1.
Јубилеј

13.1.
Бура

14.1.
Во сенката на сонцето
Психичко рели во рајот
Sloane Square: сопствена соба

15.1.
Ангелски разговор

16.1.
Караваџо

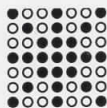
17.1.
За последен пат од Англија

18.1.
Едвард II

19.1.
Витгенштајн
Тука сме ние, Џон.. (портрет на Дерек Џарман)

21.1.
Градина
Пиратски тејп

Проекциите се реализирани со помош на:

The British Council

Печатењето на каталогот го финансира:

Министерство за култура

Издавач: Музеј на современата уметност, 91000 Скопје, п.ф. 482, Самоилова б.б., Македонија, тел. 091 11 77 34, факс 091 23 63 72;
Одговорен уредник: Зоран Петровски; Уредник: Мирослав Поповиќ; Ликовно обликување: Ладислав Цветковски;
Превод: Соња Филипова; Печат: Догер; Тираж: 300

Publisher: Museum of contemporary art, Skopje; 91000 Skopje, p. box 482, Samoilova b.b. Macedonia, Phon: 389 91 11 77 34;
fax: 389 91 23 63 72; Editor in chief: Zoran Petrovski; Editor: Miroslav Popovic; Lay-out: Ladislav Cvetkovski; Translation: Sonja Filipova,
Printed by: "Dogger"; Printed in 300 copies